

הסוגיה השניה: באו לה עדים שהיא טמאה ובעלה בא עליה בדרך

לאחר הקינוי והסתירה – עליהם למדנו במשנה הקודמת, עוד בטרם תגיע הסוטה לבית הדין הגדול – על כך נלמד במשנה הבאה, דנות המשניות "בדרך". ראשית, המשנה אומרת, שאם הסוטה אומרת לאחר הסתירה "טמאה אני לך", או שבאו עדים שהיא טמאה, או שהיא אומרת "איני שותה", ובעלה אינו רוצה להשקותה, ובעלה בא עליה בדרך – חייב האיש לגרש את אשתו מבלי להשקותה, והיא אסורה מלאכול תרומה אם בעלה כהן. בנוסף, לדברי תנא קמא – מוליכה לבית דין שבאותו מקום, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך. אמנם, רבי יהודה חולק ואומר: בעלה נאמן עליה.

החלק הראשון: סוטה שיש לה עדים במדינת הים

הגמרא מציינת למחלוקת בשאלה, אם יש לאשה שנסתרה עדים במדינת הים שיודעים שהיא טמאה, האם המים בודקים אותה. רב עמרם למד הלכה זו מדברי רב ששת, והוא האיר את עיניו מהמשנה. בפסוק נאמר: "ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה", שאין מי שיודע בה, וכאשר יש עדים במדינת הים הרי הם יודעים בה, וממילא המים אינם בודקים אותה במקרה כזה, ובמשנה כתוב: "ושבאו לה עדים שהיא טמאה", ואם המים לא בדקו אותה, כנראה שהמים אינם בודקים אותה כשיש עדים, שאם לא כן היתה בזה הוכחה לכך שהם עדי שקר. לשיטת רב יוסף, לעומת זאת, המים בודקים גם את מי שיש לה עדים במדינת הים.

הגמרא תולה את המחלוקת ביניהם במתנוונה דרבי. כלומר, במשנה אומר רבי: "זכות תולה במים המרים, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה", ורב ששת סבר: בין לרבי ובין לרבנן היא מתנוונה, ואילו לשיטת רב יוסף לרבי היא מתנוונה, לרבנן היא אינה מתנוונה.

מרכז הסוגיה: המים שאינם בודקים

מרכז הסוגיה הוא בשלש קושיות משלש משניות שונות על דברי רב ששת, והמרכזית שבהן יש כדי לתרצה שלש שיטות של אמוראים.

קושית רב שימי בר אשי היא מהמשנה: "רבי שמעון אומר: אין זכות תולה במים המרים, ואם אתה אומר: זכות תולה במים המרים, מדחה אתה את המים בפני כל הנשים השותות, ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו, והן אומרים: טמאות היו, אלא שתלה להן זכות". מדברי רבי שמעון מוכח, שאם יש לה עדים במדינת הים המים בודקים אותם, שאם לא כן אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו, והם אומרים: טמאות היו, אלא שיש להן עדים במדינת הים. תירוצו של רב ששת הוא, שלשיטת רבי שמעון כשם שאין הזכות תולה לה, כך גם העדים לא תולים לה.

קושיית רב (נ"א: רבא) היא מהמשנה: "ואלו שמנחותיהן נשרפות: [ו, ב] האומרת טמאה אני, ושבאו לה עדים שהיא טמאה" וברור שהעדים באו אחר שהמנחה קדשה, שאם לא כן - מדוע צריך לשרוף אותה?!

מתוך רב יהודה מדיסקרתא: "כגון שזינתה בעזרה", וכאשר המנחה קדשה בתחילה היה זה כדן. על תירוצו זה מקשה רב מרשיא: "והלא פירחי כהונה מלויין אותה!", והגמרא מיישבת את הקושיה בשני אופנים: או שזינתה מפירחי כהונה עצמן, או כדברי רב אשי: כגון שנצרכה לנקביה, ופירחי כהונה אינם תולים אותה במאסר.

רב פפא מפרש, שהמנחה באמת איננה קדושה, אך היא גם לא יוצאת לחולין אלא נשרפת, גזירה שמא יאמרו: מוציאין מכלי שרת לחול.

קושיית רב מרי היא מהמשנה: "נטמאת מנחתה, עד שלא קדשה בכלי - הרי היא ככל המנחות ותפדה, משקדשה בכלי - הרי היא ככל המנחות ותשרף; קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או עד שמתה היא - הרי היא ככל המנחות ותשרף, קרב הקומץ ולא הספיק לאכול שירים עד שמת הוא או עד שמתה היא - הרי היא ככל המנחות ותאכל, שעל הספק באת מתחילה, כיפרה ספיקה והלכה לה; באו לה עדים שהיא טמאה - מנחתה נשרפת, נמצאו עדיה זוממין - מנחתה חולין!", ומכאן שכאשר יש עדי סתירה והם עדי שקר, כעדים זוממין, המים אינם בודקים אותה ומנחתה חולין, על אף שהיא היתה בכלי שרת, ואם כן - אין לומר כדברי רב פפא שהמנחה נשרפת גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול, ואם מנחתה נשרפת ברור שהמנחה קדשה, וקשה על דברי רב ששת, שאם יש לה עדים במדינת הים המים אינם בודקים אותה. משיבה הגמרא: "עדים זוממין קלא אית להו", וברור לכולם מדוע המים לא בדקו אותה, ולפיכך מנחתה חולין, אך עדים במדינת הים אין להם קול, ולפיכך מנחתה נשרפת, שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול.

לסיום מרכז הסוגיה, הגמרא מביאה ברייתא כשיטת רב ששת, אך לא מטעמו: "טהורה - ולא שיש לה עדים במדינת הים, וטהורה - ולא שתלתה לה זכות, היא - ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה". בברייתא זו ישנו לימוד מיתור האות "ו", שאם יש עדים במדינת הים המים אינם בודקים אותה. לפי דרשה זו, יש לחזור ולהקשות את קושיית רב שימי בר אשי לשיטת רבי שמעון! ומתרצת הגמרא, שאמנם המים אינם בודקים אותה כאשר העדים נמצאים במדינת הים, אלא שמקרה זה הוא לא שכיח, וממילא אין אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו.

החלק השלישי: מי מביא את הסוטה לירושלים?

המשנה הבאה עוסקת בדרכה של אשה שנסתרה עד לשתיית המים: "מוליכה לבית דין שבאותו מקום, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יבא עליה בדרך; רבי יהודה אומר: בעלה נאמן עליה".

מלשון המשנה "ומוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יבוא עליה בדרך" מסייעת הגמרא לדברי רב יהודה בשם רב. תחילה, שבדרך צריך שלשה אנשים כדי להציל מאיסור ייחוד, שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא אחד מהם מתייחס עם הערווה, וכאן "תרי ואיהו הא

תלתא", שני תלמידי חכמים והבעל הם שלשה. אמנם, הגמרא דוחה את הדיוק וטוענת שאנו זקוקים לשנים כדי שיהיו עדים על הבעל אם יבוא עליה בדרך. בנוסף, מדייקת הגמרא: "תלמידי חכמים אין, כולי עלמא לא", ומכאן שאם יש כמה אנשים פרוצים הם לא מצילים מאיסור ייחוד. הגמרא דוחה גם דיוק זה, באומרה שצריך תלמידי חכמים שיודעים להתרות בבעל.

בנוסף, דנה הגמרא בשיטת רבי יהודה במשנה: "בעלה נאמן עליה". תחילה הגמרא מביאה ברייתא בה רבי יהודה לומד את שיטתו מקל וחומר: "ומה נדה שהיא בכרת – בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו – לא כל שכן?!", אך הגמרא אומרת שחכמים פרכו את הקל וחומר, ואמרו: היא הנותנת, נדה שאיסורה הוא בכרת – חמורה לו ומהימן, סוטה שאיסורה הוא בלאו – לא חמורה לו ולא מהימן. לפיכך, הביא רבי יהודה לימוד מן התורה: "האיש מביא את אשתו אל הכהן, שנאמר: והביא האיש את אשתו". הגמרא מביאה שתי שיטות נוספות ביחס לזה, שיטת תנא קמא: מן התורה האיש מביא את אשתו, אבל אמרו חכמים: מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יבא עליה בדרך, ואילו רבי יוסי אומר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכרת – בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו – לא כל שכן?! אמרו לו: לא, אם אמרת בנדה – שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר? ואומר: מים גנובים ימתקו וגו'.

ומפרשת הגמרא, שבתחילה אמר רבי יהודה לחכמים את הקל וחומר, אך כאשר הם פרכו אותו, השיב רבי יהודה מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן. ונחלקו תנא קמא ורבי יהודה אם אמרו חכמים שימסרו לו שני תלמידי חכמים או שדין התורה נשאר ואין צריך למסור לו שני תלמידי חכמים.

*

מה מוסיף לנו מרכז הסוגיה?

בתורה נראה כאילו הבדיקה היא מוחלטת, ואם אשה שתתה ולא מתה – הרי זו הוכחה שהיא נקיה. במחלוקת רב ששת ורב יוסף אנו רואים שיש מצב בו היא לא תמות מיד – אם יש עדים במדינת הים שראו את המעשה. במרכז הסוגיה הגמרא דוחה את המשניות בהן נראה שהבדיקה היא מוחלטת, ואף שריפת המנחה כאשר באו עדים אחר שהסוטה שתתה איננה מהווה ראיה לכך שהמנחה הייתה קדושה קודם לכן. במקביל למחלוקת רב ששת ורב יוסף במקרה בו באו לה עדים שהיא טמאה, באה מחלוקת התנאים על "בא עליה בדרך": לדעת תנא קמא הבעל נאמן עליה, ולדעת רבי יהודה צריך למסור לו שני תלמידי חכמים שמא יבוא עליה בדרך.

*

וזו לשון הסוגיה (ו, א – ז, א) על פי החלוקה המוצעת:

[מתני'. ואלו אסורות מלאכול בתרומה: האומרת טמאה אני לך, ושבאו עדים שהיא טמאה, והאומרת אני שותה, ושבועלה אינו רוצה להשקותה, ושבועלה בא עליה בדרך].

(1) אמר רב עמרם: הא מילתא אמר לן רב ששת, ואנהר לן עיינין ממתניתין: סוטה שיש לה עדים במדינת הים - אין המים בודקין אותה, מ"ט? דאמר קרא: ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה, דליכא דידע בה, לאפוקי הא דהא איכא דידע בה; ואנהר לן עיינין ממתני', דקתני: ושבאו לה עדים שהיא טמאה, דאתו עדים אימת? אי נימא מקמי דתשתי, זונה היא! אלא

לבתר דשתאי, אי אמרת בשלמא אין המים בודקין אותה - שפיר, אלא אי אמרת מים בודקין אותה, תיגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו.

(2) אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא לך: מים בודקין אותה, והא אימור זכות תולה לה. במאי קמיפלגי? במתנוונה דרבי; דתנן, רבי אומר: זכות תולה במים המרים, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה; רב ששת סבר: בין לרבי ובין לרבנן הויא מתנוונה, ורב יוסף סבר: לרבי הויא מתנוונה, לרבנן לא הויא מתנוונה.

(3) מתיב רב שימי בר אשי, ר' שמעון אומר: אין זכות תולה במים המרים, ואם אתה אומר: זכות תולה במים המרים, מדחה אתה את המים בפני כל הנשים השותות, ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו, והן אומרים: טמאות היו, אלא שתלה להן זכות; ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים, נמי אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו, והן אומרים: טמאות היו, אלא שיש להן עדים במדינת הים! לר' שמעון קאמרת? לר' שמעון, מדזכות לא תליא, עדים נמי לא תלו.

(4) מתיב רב, ואלו שמנחותיהן נשרפות: [ו, ב] האומרת טמאה אני, ושבאו לה עדים שהיא טמאה; דאתו עדים אימת? אילימא מקמי דתקדוש, תיפוק לחולין! אלא לבתר דקדוש, אי אמרת בשלמא מים בודקין אותה, אלמא בת מקדש ומקרב היא, וכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש, ומשום הכי מנחתה נשרפת; אלא אי אמרת אין המים בודקין אותה, תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש, ותיפוק לחולין! אמר רב יהודה מדיסקרתא: כגון שזינתה בעזרה, דכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש. מתקיף לה רב משרשיא: והלא פירחי כהונה מלוין אותה! שזינתה מפירחי כהונה עצמן. רב אשי אמר: כגון שנצרכה לנקביה, דאטו פירחי כהונה בכיפה תלי לה? רב פפא אמר: לעולם כדאמרין מעיקרא, ודקאמרת: תיפוק לחולין! מדרבנן, גזירה שמא יאמרו: מוציאין מכלי שרת לחול.

(5) מתיב רב מרי: נטמאת מנחתה, עד שלא קדשה בכלי - הרי היא ככל המנחות ותפדה, משקדשה בכלי - הרי היא ככל המנחות ותשרף; קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או עד שמתה היא - הרי היא ככל המנחות ותשרף, קרב הקומץ ולא הספיק לאכול שירים עד שמת הוא או עד שמתה היא - הרי היא ככל המנחות ותאכל, שעל הספק באת מתחילה, כיפרה ספיקה והלכה לה; באו לה עדים שהיא טמאה - מנחתה נשרפת, נמצאו עדיה זוממין - מנחתה חולין! עדים זוממין קאמרת? עדים זוממין קלא אית להו.

תניא כוותיה דרב ששת, ולא מטעמיה: טהורה - ולא שיש לה עדים במדינת הים, וטהורה - ולא שתלתה לה זכות, היא - ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה.

ורבי שמעון, נהי דו"ו לא דריש, והא איכא: [ז, א] יש לה עדים במדינת הים! לא שכיחא.

[מתני'. כיצד עושה לה? מוליכה לבית דין שבאותו מקום, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך, רבי יהודה אומר: בעלה נאמן עליה].

(6) תרי ואיהו הא תלתא, לימא מסייע לי' לרב, דאמר רב יהודה אמר רב: לא שנו אלא בעיר, אבל בדרך - עד דאיכא שלשה, שמא יצטרך אחד מהן לנקביו, ונמצא אחד מהן מתייחד עם הערוה! לא, הכא היינו טעמא, כי היכי דליהו עליה סהדי. תלמידי חכמים אין, כולי עלמא לא, לימא מסייע ליה לאידך דרב, דאמר רב יהודה אמר רב: לא שנו אלא כשרין, אבל פרוצין - אפילו עשרה נמי לא, מעשה היה והוציאוה עשרה במטה! לא, הכא היינו טעמא, דידיעי לאתרויי ביה.

(7) רבי יהודה אומר: בעלה וכו'. תניא, רבי יהודה אומר: בעלה נאמן מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכרת - בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו - לא כל שכן. ורבנן? היא הנותנת, נדה דכרת - חמירא ליה ומהימן, סוטה דלאו - לא חמירא ליה ולא מהימן.

ורבי יהודה מק"ו מייתי לה? והא רבי יהודה מקראי מייתי לה! דתניא: והביא האיש את אשתו אל הכהן - מן התורה האיש מביא את אשתו, אבל אמרו חכמים: מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יבא עליה בדרך; רבי יוסי אומר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכרת - בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו - לא כ"ש; אמרו לו: לא, אם אמרת בנדה - שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר? ואומר: מים גנובים ימתקו וגו'; ר' יהודה אומר: מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן, שנא': והביא האיש את

אשתו! אמר להו קל וחומר ברישא ופרכוה, והדר אמר להו קרא. רבי יהודה היינו תנא
קמא! איכא בינייהו אבל אמרו.